

CUPRINS

ARGUMENT PENTRU INTRODUCERE ÎN TEORIA ȘI METODOLOGIA EVALUĂRII

7

PARTEA I

TEORIA ȘI METODOLOGIA EVALUĂRII. FUNDAMENTARE TEORETICĂ - CURSURI

I. Evaluarea școlară – componentă fundamentală a procesului de învățământ	11
I.A. Operațiile evaluării	11
I.B. Moduri de evaluare	13
I.C. Funcțiile evaluării	13
I.D. Tipuri/forme de evaluare	16
II. Metode și instrumente de evaluare – generalități	20
II.A. Clasificarea metodelor de evaluare	21
II. B. Instrumente de evaluare	21
II.B. 1 Metode tradiționale/clasice de evaluare	22
II.B.2. Metode alternative/complementare/moderne de evaluare	28
III. Tipologia itemilor utilizați în învățământul primar și preșcolar	38
I. Itemi obiectivi	38
II. Itemi semiobiectivi	38
III. Itemi subiectivi	38
IV. Factori perturbatori și erori în evaluare	47
V. Efectul backwash	48
VI. Evaluarea tradițională vs. evaluarea modernă	49
VII. Scurtă privire istorică și deschideri în contextul european contemporan	50
Bibliografie	64

PARTEA A II-A	
TEORIA ȘI METODOLOGIA EVALUĂRII. ABORDARE PRACTIC- APLICATIVĂ. ORGANIZATORI COGNITIVI PENTRU SEMINARI	
I. Teoria evaluării	65
1.1. Evaluarea	65
1.2. Funcții principale și specifice ale evaluării	68
II. Metodologia evaluării	69
II.1. Metode de evaluare	69
II.2. Proba de evaluare	70
II.3. A evalua trebuie să se răspundă la întrebările	71
II.4. Tipuri de itemi	72
III. Concretizări de itemi pentru învățământul primar și preșcolar	76
ANEXE	81
BIBLIOGRAFIE GENERALĂ	93

ARGUMENT

PENTRU INTRODUCERE ÎN TEORIA ȘI METODOLOGIA EVALUĂRII

Evaluarea educațională este un subiect sensibil în orice sistem de învățământ. Dintre cele trei componente ale spiralei educației, predare-învățare-evaluare, ultima este de multe ori neglijată sau nu i se acordă un rol important în procesul de planificare și desfășurare a instruirii.

Procesul de învățământ, respectiv instruirea, adesea depinde de felul în care este proiectată evaluarea; nu se mai ține cont, de multe ori, de faptul că evaluarea curentă este parte integrată a învățării și predării. Dacă evaluarea curentă îi poate stabili profesorului sarcini evaluative pe anumite grade de dificultate, evaluarea externă trebuie să fie oficială, iar în ceea ce privește instrumentele de testare ele trebuie să fie aceleași.

O atribuție importantă în educație este dovedită prin nevoia de a măsura eficacitatea și eficiența procesului de învățământ. În același timp, evaluarea rezultatelor școlare este specifică în structura sistemului integrat de evaluare.

Evidențiem faptul că rezultatele școlare nu sunt legate numai de cunoștințele dobândite de elevilor în domeniul cognitiv, mai mult au legătură cu comportamentul în formarea personalității elevului. „A evalua înseamnă a emite judecății de valoare privind învățarea de către elev, pe baza unor criterii adecvate obiectivelor fixate în vederea luării unor decizii”¹.

În ceea ce privește evaluarea școlară ajungem fără tăgadă la procesul de predare-învățare-evaluare, făcându-se trecerea de la exteriorizarea ca instrument de măsură și control, la un demers pus pe învățarea activ-interactivă

¹ Potolea D., Manolescu M., (2005), *Teoria și practica evaluării educaționale*, Ministerul Educației și Cercetării, București.

realizată de către elev. „Evaluarea utilizează măsurătorile, dar merge mai departe, implică o judecată de valoare” (Davitz J., Ball S.). Activitatea de evaluare cere cadrului didactic să opereze o separare între real și ideal, iar din această perspectivă, evaluarea pune în evidență legătura de relație, ce este și ce ar trebui să fie, ce anume a învățat elevul și ce ar fi trebuit să învețe. Pentru o abordare științifică este nevoie de evaluarea științifică; aceasta are rădăcinile în apariția testelor, odată cu dezvoltarea psihotehnicii și parcurge mai multe etape relevante². Perioada măsurătorilor, de perfecționare continuă a bateriilor de teste, a condus la extinderi: de la măsurarea dezvoltării psiho-motorii, la măsurarea inteligenței, a aptitudinilor până la evaluarea cunoștințelor, abilităților, performanțelor, comportamentelor. „Docimologia reprezintă studiul sistematic al examenelor, analiza științifică a modurilor de notare, a variabilelor notării la examinatorii diferiți și la același examinator, a factorilor subiectivi ai notării, precum și identificarea mijloacelor menite să contribuie la asigurarea obiectivității unei examinării și evaluării”.³ Docimologia didactică este știința psihopedagogică ce studiază problemele examinării și notării, cuprinzând în sfera sa de preocupări studiul sistematic al: examenelor și concursurilor; modurilor de notare; variabilității notării la același examinator și la examinatori diferiți; factorilor subiectivi ai notării; mijloacelor care concură la asigurarea obiectivității evaluării. Ea susține necesitatea lărgirii sferei de aplicare, a flexibilizării sale de aplicare, astfel încât ea să poată fi integrată cu succes în toate tipurile de activități educaționale care vizează formarea integrală a elevilor. Constituirea și dezvoltarea docimologiei are consecințe de mare relevanță pentru că nu este vorba doar de examinare și notare, de orientare școlară și profesională, de indicarea locului deținut de fiecare persoană în sistemul de relații și valori sociale, ci de relevanța evaluării pentru progresul unei societăți și al unei națiuni. Actualmente are loc o mutație care marchează trecerea de la măsurarea și evaluarea cu precădere globală, finală cu accent pe informația acumulată, către o evaluare realizată sistemic, integrată în toate secvențele actului pedagogic și orientată spre măsurarea tuturor rezultatelor activității de educație.

Evaluarea școlară trebuie să conducă la obținerea unor informații utile privind finalitățile educației, ulterior aprobând luarea unor hotărâri pertinente. În acest context, actul evaluării are două momente: măsurarea și aprecierea;

² Vezi studiul preluat „Scurtă privire istorică și deschideri în contextul european contemporan”.

³ Cucuș, C, Pedagogie, 2014, Ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Polirom, Iași.

măsurarea este mărimea fără originalitatea educatorului, iar aprecierea/interpretarea școlară trebuie să conducă invariabil la elaborarea sau enunțarea unei judecăți de valoare. Măsurarea este un demers evaluativ cantitativ, care constă în atribuirea de simboluri (cifre, litere, calificative) unor elemente care constituie obiectul măsurării (subiecți, caracteristici, însușiri). Obiectul măsurării trebuie definit în mod clar prin comportamente sau caracteristici observabile. Exactitatea măsurării este în funcție de: calitatea instrumentelor utilizate (probe, teste etc.); gradul de adecvare a acestora în raport cu specificul fenomenelor măsurate; capacitatea evaluatorului de a se exprima cu ajutorul numerelor/calificativelor ceea ce este caracteristic fenomenelor vizate. Aprecierea presupune raportarea datelor obținute prin măsurare la un set de criterii sau de norme, în vederea emiterii unor judecăți asupra valorii rezultatelor și a elaborării concluziilor. Se estimează calitativ rezultatele măsurate prin aprecieri (de genul foarte bine, bine etc.), laude, observații critice. Calitatea aprecierii este dependentă în mare măsură de experiența și trăsăturile personalității evaluatorului, de gradul de pregătire a acestuia.

Evaluarea se raportează la sistemul de învățământ apropiat cu alte sisteme ale organismului social, că atare o atribuție importantă în demersul procesului didactic îl are feedback-ul; această conexiune inversă/retroacțiune este asigurată de actul evaluării.

Evaluarea, în general, trebuie să aibă în vedere și alte componente ale actului paideutic, așadar este interesant de raportat potrivirea finalităților școlare la valorile și cerințele sociale.

Se vorbește mai puțin sau deloc despre problematica evaluării profesorului, iar această evaluare are și un sens de relaționare la dobândirea competențelor de către elevi, dar și la aprecierea specialiștilor, abilități care constă în evaluarea formativă și normativă a profesorilor. Evaluarea formativă are ca scop susținerea cadrelor didactice pentru a-și îmbunătăți activitatea și acțiunea didactică, iar evaluarea normativă stabilește recunoașterea competențelor cadrelor didactice.

Evaluarea reprezintă, alături de predare și învățare, o componentă operațională fundamentală a procesului de învățământ. Ea constituie elementul reglator și autoreglator, de conexiune inversă, prin sistemul de învățământ privit ca sistem cibernetic. În perspectiva corelațiilor sistemice dintre predare-învățare-evaluare, evaluarea ne informează despre eficiența strategiilor și metodelor de predare-învățare, dar, în același timp și asupra corectitudinii stabilirii obiec-

tivelor operaționale și a măsurii în care acestea se regăsesc în rezultatele școlare (cunoștințe, abilități, capacități, atitudini, competențe).

Principalele mutații produse în evaluarea modernă țin de:

- *trecerea de la evaluarea rezultatelor la evaluarea procesului și a condițiilor;*
- *reconsiderarea criteriilor de evaluare, în centru fiind raportarea la competențe generale, specifice, obiective curriculare, dar și luarea în calcul și a altor indicatori ca de exemplu: conduita, atitudinile, gradul de încorporare a unor valori;*
- *diversificarea formelor și mijloacelor de evaluare și ridicarea calității instrumentelor de evaluare în vederea realizării unui grad cât mai înalt de obiectivitate a evaluării; extinderea folosirii testului docimologic, a lucrărilor cu caracter de sinteză, a unor metode de evaluare a achizițiilor practice;*
- *extinderea evaluării asupra întregii personalități e elevilor și asupra tuturor aspectelor educative ale activității școlare; cuprinderea în evaluare și a altor elemente ale spațiului școlar (competențe relaționale, comunicaționale, disponibilități de integrare socială);*
- *antrenarea elevilor la autoevaluare și la interevaluare; transformarea lor în parteneri reali ai profesorului.*

PARTEA I

TEORIA ȘI METODOLOGIA EVALUĂRII FUNDAMENTARE TEORETICĂ-CURSURI

I. Evaluarea școlară – componentă fundamentală a procesului de învățământ

Definițiile vechi în ceea ce privește evaluarea puneau semnul egalității între evaluare și măsurarea rezultatelor școlare (evaluare = măsurare), iar cele noi, moderne definesc evaluarea ca fiind o emitere de judecăți de valoare pe baza unor criterii precise, despre ceea ce a învățat și cum a învățat elevul.

Pentru „a stabili o strategie de evaluare în învățământ echivalează cu a fixa când evaluezi, sub ce formă, cu ce metode și mijloace, cum valorifici informațiile obținute” (Jinga,2006,p.38). Evaluarea reprezintă totalitatea activităților prin care se obțin, se organizează și se interpretează rezultatele obținute în urma unor metode și instrumente de evaluare, în scopul emiterii unei judecăți de valoare.

I.A. Operațiile evaluării

Operațiile evaluării sunt măsurarea, aprecierea, decizia. Aceste operații vizează pașii ce trebuie făcuți în procesul evaluativ până la momentul emiterii unor judecăți de valoare asupra prestației elevului. Evaluarea se realizează în două mari planuri:

- a. Planul preciziei, oferit de măsurare;
- b. Planul aproximării, asigurat prin estimare (sau apreciere);

a. Măsurarea reprezintă baza obiectivă a aprecierii

Prin operația de măsurare se asigură baza obiectivă a aprecierii și constituie prima etapă în evaluarea considerată ca un demers sau proces. Măsurarea asigură

rigurozitate evaluării. Prin ea se strâng informații de către evaluator despre caracteristicile rezultatelor înregistrate, însușirile procesului acțiunii fenomenului educativ dat.

În domeniul matematicii, științelor naturii, limbilor moderne, educației fizice, măsurarea este mai riguroasă, dar în domeniul științelor sociale și umane măsurarea poate fi pusă uneori sub semnul întrebării. Prin intermediul tehnicilor și instrumentelor care aduc dovezi semnificative despre rezultatele luate în considerare, se colectează cât mai multe informații. Cu cât instrumentele de măsurare (probe orale, scrise, practice, extemporale, lucrări de sinteză, teste etc.) sunt mai bine puse la punct, cu atât informațiile sunt mai precise.

Pentru a putea măsura, avem nevoie de criterii de evaluare. Cea mai frecventă modalitate de a stabili criteriile de evaluare este operaționalizarea obiectivelor educaționale din perspectiva pedagogiei pe competențe. După stabilirea obiectivelor curriculare care devin criterii de evaluare, urmează măsurarea propriu-zisă abordând competențele.

b. Aprecierea conduce la exprimarea unei judecăți de valoare

Prin apreciere se înțelege emiterea unei judecăți de valoare. Pe baza informațiilor culese prin măsurare, dar și pe baza altor surse cum ar fi observarea sau analizarea, prin această operație de apreciere se stabilește valoarea rezultatelor școlare și a procesului de învățare.

Alocarea de valori numerice sau calificative se realizează pe baza unor criterii precise și independente de instrumentul prin care s-a făcut măsurarea. Aprecierea se face prin atribuirea unor note sau calificative atribuite informației rezultatelor culese prin diferite instrumente de măsurare. Nota/calificativul face parte dintr-o scară care este o scară de raporturi; în sistemul nostru școlar se extinde de la 1 la 10/la calificative (de la insuficient până la foarte bine). Nota/calificativul indică gradul de apropiere sau de depărtare dintre rezultatele obținute și obiectivele prestabilite pentru diferențierea elevilor din perspectivă criterială sau normativă.

Aprecierea nu se poate face fără măsurare deoarece alocarea de valori numerice sau calificative se realizează pe baza criteriilor precis stabilite, dar relativ independente de instrumentul prin care s-a făcut măsurarea⁴.

c. Decizia poate fi scopul demersului evaluativ

Decizia este cea de-a III-a operație a evaluării. Această operație reprezintă finalul înlănțuirii de operații care definesc actul evaluării conform scopului acestui

⁴ Manolescu M., (2006), *Evaluarea școlară, metode, tehnici și instrumente*, București, Editura Aramis.

demers. În această etapă sunt puse și își găsesc răspunsul următoarele întrebări: **Pentru ce evaluăm?, Pentru ce aplicăm proba sau testul?, Pentru ce examinăm?**

În decizie își găsesc justificare măsurarea și aprecierea, iar ea reprezintă finalul operațiilor ce definesc actul evaluării în ansamblul său.

Se pot adopta diferite decizii care se pot încadra în două categorii. Prima se referă la recunoașterea rezultatelor–promovat/nepromovat, admis/respins, reușit/nereușit, acceptat/neacceptat, iar a doua pune accentul pe perfecționarea procesului de instruire vizând: măsurări de diferențiere, de individualizare, de compensație, de ameliorare, alegerea strategiei didactice ori a metodei.⁵

d. Complementaritatea operațiilor evaluării

Cele trei operații se află într-o strânsă legătură, una fără alta, oricare dintre aceste trei operații, nu se justifică. Odată cu modernizarea sistemului de evaluare în ansamblul său, se modernizează efectiv prin aceste trei operații, ca detaliu.

I.B. Moduri de evaluare

Evaluarea ca proces este cea care vizează cunoașterea/cunoștințele elevului dobândită prin învățare și presupune o metodologie ce trebuie să răspundă următoarelor întrebări:

1. *În ce scop evaluăm?* Evaluăm în scop prognostic (rol de orientare a activității care urmează), diagnostic (rol de reglare a procesului de predare învățare), inventariere (rol de certificare a nivelului de cunoștințe, abilități, capacități, competențe).

2. *Când evaluăm?* Evaluăm inițial (înaintea începerii învățării), continuu (pe întreg parcursul învățării/formării), final (la sfârșitul învățării/formării).

3. *Pe cine evaluăm?* Evaluăm copilul/elevul (evaluare prognostică–elevul este primul interesat în orientarea sa dar și inventarierea rezultatelor obținute prin examene–adesea importante pentru viitorul său profesional sau social) și profesorul (evaluarea diagnostică - dă posibilitatea cadrului didactic să își regleze predarea în scopul de a face învățarea mai performantă)⁶.

I.C. Funcțiile evaluării

⁵ Potolea D., Manolescu M., (2005), *Teoria și practica evaluării educaționale*.

Potolea D., Manolescu M., (2011), *Metodologia realizărilor școlare ale elevilor, Ghid metodologic general*, București.

⁶ Barta *et al*, 1999, *Ghid de evaluare pentru învățământul primar*, București, Editura TrithemiusMedia.

Funcțiile evaluării vizează efectele/consecințele acesteia în plan social și individual. Funcțiile actului evaluativ, generic, sunt: **funcția descriptivă, funcția diagnostică, funcția prognostică.**

Clasificarea funcțiilor evaluării:

Funcțiile pot fi clasificate în mai multe categorii luând în considerare diferite criterii psihopedagogice, sociologice sau docimologice. Acestea sunt: **funcții sociale și funcții pedagogice, funcții diagnostice și funcții prognostice, funcții de certificare și funcții de selecție, funcții generale și funcții specifice.**

Funcțiile generale ale evaluării:

1. *Funcția constatativă*, de cunoaștere a stării fenomenului evaluat, are menirea de a afla ce este și cum este fenomenul evaluat.

2. *Funcția diagnostică*, de explicare a situației existente care pune în evidență ce se află la originea acesteia și care sunt factorii și condițiile care au generat-o.

3. *Funcția predictivă*, de ameliorare și de prognoză, se prezintă în deciziile de ameliorare și în predicția evaluării activităților și a rezultatelor.

Funcțiile specifice ale evaluării:

Aceste funcții care vizează ameliorarea procesului și reglarea actului de predare și a activității de învățare se referă atât la copiii/elevi cât și la cadrele didactice.

Din perspectiva profesorului, evaluarea este necesară la început, pe parcursul dar și la finalul activității și constituie un control asupra activității desfășurate ce sugerează căi de perfecționare a stilului didactic și cunoașterea procedurilor și acțiunilor reușite, dar și a punctelor critice care permit identificarea cauzelor eventualelor dificultăți întâmpinate de copiii/elevi.

Din perspectiva copilului/elevului, evaluarea oferă posibilitatea de a cunoaște gradul de îndeplinire a sarcinilor școlare, a cunoaște gradul de îndeplinire a obiectivelor activității și formează o puternică motivație față de învățare, este un mijloc de cunoaștere a succesului dar și de prevenire a eșecului școlar. În esență, contribuie la formarea capacității și atitudinii de autoevaluare, la precizarea aptitudinilor elevilor și la depistarea dificultăților de învățare care evidențiază ce trebuie și cum trebuie învățat, formând astfel un stil de învățare al elevilor⁷.

⁷ Potolea D., Manolescu M., (2005), *Teoria și practica evaluării educaționale*. Potolea D., Manolescu M., (2011), *Metodologia realizărilor școlare ale elevilor, Ghid metodologic general*, București.

Luând în calcul toate variantele, generale și specifice, putem concludiona că evaluarea îndeplinește următoarele funcții:

- *funcția de predicție, de prognosticare și orientare a activității didactice*, atât de predare cât și de învățare;
- *funcția selectivă/de competiție*, care asigură ierarhizarea și clasificarea elevilor;
- *funcția de feedback (de reglaj și autoreglaj)*, analiza rezultatelor obținute permite reglarea și autoreglarea procesului didactic;
- *funcția social-economică* evidențiază eficiența învățământului în funcție de calitatea și valoarea produsului școlii;
- *funcția educativă* menită să conștientizeze și să motiveze, să stimuleze interesul pentru studiu, pentru perfecționare și obținerea unor performanțe cât mai înalte;
- *funcția socială*, prin care se informează colectivitatea, familia asupra rezultatelor obținute de elevi; „Activitatea de predare-învățare-evaluare, deși este formată din trei elemente, este privită în unitatea ei didactică, deoarece elementele sale se întrepătrund în cadrul activității comune a profesorilor și elevilor, iar rezultatele finale sunt, de fapt, o rezultanță a celor trei activități”. (Jinga I.,1998, p.183). Relația dintre predare și învățare este una de cauză-efect rezultând faptul că un anumit tip de predare, generează un anumit tip de învățare. Predarea, indiferent de cât de bună ar fi, nu conduce imediat la efectele așteptate, rezultatele ei fiind condiționate de calitatea învățării și de intervenția altor factori implicați în desfășurarea procesului.

În didactica modernă, procesului de învățământ i se alătură funcția de evaluare care completează demersul de intervenție a cadrului didactic asupra elevilor. Evaluarea ghidează acțiunea profesorului și a elevilor, ajută în luarea deciziilor legate de buna desfășurare a activității pentru introducerea unor îmbunătățiri și ajustări cerute de mersul predării și învățării.

În concluzie, procesul de învățământ se definește ca exercitare, într-o situație și unitate de învățare, a trei funcții fundamentale: predare-învățare-evaluare, deosebite prin finalități, motivație și metodologie.

Evaluarea didactică reprezintă o componentă a procesului de învățământ care se constituie ca o acțiune bazată pe operații de măsurare și apreciere a rezultatelor activității instructiv-educative.